

aceret. III. dicitur, quo reparatur damnum, quod injuste illatum est, quia quamvis nihil habeatur, quod ad alterum spectet, aliquando tamen adest obligatio restituendi, ut damnum, quod injuria proximo illatum est, reparatur, quamquam nihil inde commodi perceptum fuerit; exempli causa si flamma domui admoda fuerit, si alteri injuriam litigium inrentatum sit, si proximus magnas impensas facere coactus fuerit, &c.

Divus Thomas (a) ex eo restitutionem necessariam ostendit, quod alienum bonum retineri non potest, quin Justitia laedatur. Divus Augustinus (b) relatus in Jure Canonico de iis verba faciens, quibus iniuste redditur poenitentiae remedium, pronuntiat, si, cum reddi possit alienum bonum, quod iniusta ratione occupatum est, si res minime redditur, non nisi factam poenitentiam agi, quandoquidem iuxta vera poenitentiae regulas peccatum non remittitur, nisi prius earum rerum, quae iniuste ablatae sunt, fiat, fieri cum possit, restitutio. (c) Ex quo concludendum, restitutionem ad salutem necessariam esse necessitate praecipit, non tamen mediis necessitate esse necessariam, quia potest salus obtineri, quin fiat, si nempe fieri non possit, dummodo vera sit intentio restituendi, si quando deinceps adhaerit, quo fiat. Quamobrem Confessarius absolutionem tribuere non debet poenitenti, qui cum restituere teneatur, & restituere valeat, differre vult ad tempus aliquod huius obligationis satisfactionem, satis habens in haeredes suos eam ipsam rejicere. Non desunt tamen causae, propter quas alieni boni restitutio differri potest, cuiusmodi est grave damnum, quod subiret is, qui abstulit, aliaque, de quibus fufius Theologi.

Nec solum ad ablatas, sed ad inventas quoque res spectat restitutio; sed ad posteriores haec quoque attinet, nonnulla cum S. Antonino (d) veniunt animadvertenda. Aut enim quae inventa sunt, inquit S. Doctor, ad aliquem pertinebant haud ita pridem, ut proinde merito asseri nequeat ea dominum dereliquisse; aut ad unum neminem ullo umquam tempore pertinuerunt; aut denique si cuius fuerint, non nisi longissimo ab hinc tempore fuerint, cuiusmodi vulgo thesauri sunt. In priore facti specie restituenda est ei res, ad quem pertinet; ac si dominus non innoteat, curandum est, ut in Ecclesia enuntietur, quamdam nominatim rem amissam inventam esse; quod si ejus dominus omnino detegi nequeat, vel omnibus adhibitis necessariis perquisitionibus, inventae rei pretium pauperibus tribuendum est; si enim qui reperit, sibi propriam faceret, furti reus esset, ut docet Div. Thomas, nisi ipse vere pauper esset.

Si patres & matres bona habeant male acquisita, & in eo statu moriantur, quin restituerint, restituere tenentur haeredes, ac reddere, quaecumque male acquisita bona in haereditate sunt, atque adeo omnia a Testatoribus illata incommoda reparare. Quod attinet ad eorum haeredes, qui aliena bona rapuerunt, inquit S. Raymundus, (e) quamvis in civili Jure non ita ad Juris apicem cum iis agatur; ego tamen ajo eos juxta Juris Canonici definitionem solvere debere universum alienum aem, quo defuncti, quorum ipsi haereditatem exceperunt, obstricti erant. Itaque cuiuscumque demum generis haeres fuerit, defuncti filius, vel extraneus, tenetur ex Jure Canonico omne defuncti aem alienum solvere, si vel illud contraxerit venditione, locatione, mutuo, vel aliis ejusmodi modis; si vel tutela, quod alterius negotia, non mandante ipso administraverit, quod solutionem aliquam sibi non debitam per errorem receperit; si vel id crimen seu delictum aliquod consequatur, ut furtum, homicidium, adulterium; si vel quod male judicaverit ex ignorantia, vel imprudentia, & sic porro; ad ejusmodi restitutionem tenetur haeres; & in hanc quidem rem S. Raymundus complures Canones laudat.

Verum restitutio haec non temporalia solum bona complectitur; sed eas quoque res omnes afficit, in quibus proximo damnum inferri potest, seu quoad animi bona, quae spiritualia nuncupantur, seu quoad bona corporis, seu quoad nominis ac fama bona. Hac nimirum de causa qui alium ad usurarium contractum ineundum impulit, eique persuasit eum ejusmodi non esse, eum ab errore revocare debet, ut damnum proximo illatum reparat; qui inimicitias falsis narrationibus excitavit, quos exacerbavit animos, conciliare tenetur; qui praeposteram doctrinam, ad Fidem, bonosque mores quod attinet, disseminasset, palinodiam canere debet, ut damnum reparat, quodcumque tandem inferre poterit. Tenetur Beneficiarius ad restitutionem, quod munia Beneficio, quod possidet, annexa non obierit, vel quod male bonis Ecclesiasticis usus fuerit. Enucleatius haec persequi non est hujus loci.

Gallicani Cleri Congregatio ann. 1700. propositiones, quae sequuntur, super restitutione damnavit; Propositionem 48. Non est sub mortalis peccati poena restituendum, quod exiguis furtis ablatum est, quantumque totalis summa sit. 49. Non adest obligatio reparandi damna, quantumvis gravia, quae quis alteri, nobis sollicitantibus, intulit. Propositionem 50. Donatarius in foro conscientiae non tenetur ea reddere, quae Debitor, ut Creditores suos frustraretur, donavit, dummodo Donatarius ipse eam donationem non sollicitaverit, aut consulerit. 51. Propositionem: Praestigiatore, alique ejusmodi Impositore, cuiusmodi sunt Magi, iique, qui Astrologiam judicariam profitentur, bonae fortis enarratores, ac Divini, qui pravis hinc rationibus pecuniam lucrantur, possunt licite retinere bona, quae ita sibi acquisierunt. Denique 53. Propositionem: Judices possunt dona sibi a Partibus data recipere, nec restituere tenentur, quicquid acceperunt, ut injustam Sententiam ferrent.

Harum Propositionum prima declaratur falsa, perniciofa, favens furtis etiam gravibus; secunda, & tertia pronuntiantur falsa, temeraria, fraudi, ac deceptionibus patrocinantes, & Justitiae regulis vehementer opposita. Quarta, de iis artibus intellecta, de quibus loquitur, de iis nempe, quarum nulla soliditas, quaeque substantia est, quaque non nisi deceptione nituntur, proscribitur ut falsa, temeraria, fovendisque illusionibus etiam Diabolicis accommodata. Denique postrema rejicitur tanquam falsa, perniciofa, contra-ria Dei verbo, apud Judices depravationem inducens.

C A S U S I .

Restitutio Creditoribus faciendae.

In Jurisdictione, in qua qui in ordinem referri vult, primigenias Conventuum vel obligationum syngraphas producere debet, Creditores, qui alio tempore praesentis, quibus librum omnium percipit ex descriptis syngraphis, quia pri-

(a) Idem 2. a. art. 2. in corp. (b) S. Aug. refertur in Can. 14. q. 6. (c) Non remittitur peccatum, nisi restituatur ablatum.

mignia perierant, eam summam cum posteriorum Creditorum damno recipere non possit, adeoque restituere tenetur

Q U A E S I T U M .

Joannes librarum duodecim millia Guillelmo mutua dedit, ex qua summa librarum octo millia collata sunt, ut Alexandro veteri Creditori dicti Guillelmi, qui dictum Joannem

(d) S. Antonin. part. 1. tit. 2. c. 5. §. 2. (e) S. Raymund. in summa lib. 22. tit. de raptorib. §. 64.

nem mutuantem hypothecae suae subrogaverat, solveretur. Ei remisit Alexander obligationis syngrapham, ut hypothecae loco esset. Longo post tempore Syngrapha, quam ab Alexandro acceperat, Joanni e manibus lapsam exemplar est, ac deinde contigit, ut Guillelmi negotiis in praecipis actis, ejus bona ipsa occuparentur, atque ex Decreto viderentur in Jurisdictione, in qua ad ordinem obtinendum Contractuum seu Obligationum autographis tabulis opus est, quamvis id moris sibi non obineat. Joannes ergo dictae Obligationis descriptam syngrapham, ut solutionem exigere, expedito opus habuit.

Joannes deinde satis longam iter instituit; eoque absente, latrones ejus domum subeuntes, mobilia bona & codices magna ex parte surripiant. Obligatio autographam schedulam obtinet, ac supponit, Revertus ille facti verbalet sententiam inter fureptos codices extitisse. Per hanc suppositionem ei licuit aliam syngrapham substituere, ejus vi relatus est in locum, & hypothecam prioris, quae jam perierat, creditum secus amissum. Id sane Guillelmo Debitori non nocet omnino, quia vere debet, atque ex die, quo posterior syngrapha expedita est, solvere teneatur; at posterioribus Creditoribus officere potest, qui libras octo mille receperunt, Joanne primigeniam, quae perierat, Syngrapham non asserente. Joannes quidem creditur se tuta conscientia dictam summam vi posterioris Syngraphae recipere posse, quia ea vere ipsi debetur, & quia suam ipse hypothecam habet ex die, quo in ordine positus est, praesertim cum non nisi Justitiae quadam formula sit, ne hypotheca ex posterioribus syngraphis obtineatur, quod in multis aliis Jurisdictionibus non est in more positum, & olim in ea ipsa, de qua quaeritur, non servabatur, utpote non nisi ante annos aliquot institutum.

Rogantur Doctores, ut definiant, an Joannes haec octo librarum millia tenetur reddere Creditoribus posterioribus, qui summam eam perciperent, nisi Joannes supposuisset autographam schedulam inter codices sibi sublatos extitisse, cuius suppositionis vi posteriorem syngrapham proferre potuit, qua libras octo mille sibi legitime debitas recepit?

R E S P O N S I O .

Consilium Conscientiae subscriptum censet, standum esse Legibus iis, quae ibi vigent, & obtinent, ubi ordinis, & distributionis inter Creditores sententia lata sunt. Quamobrem Joannes legitime non potuit sibi ordinem arrogare, quemadmodum in Expositione dictum est, ex posteriori syngrapha, ut ante Creditores alios, qui dictae syngraphae tempus ante vertebat, octo mille libras recipere; quia nempe ex praxi Jurisdictionis, in qua ordo institutus est, non eadem quoad ordinis institutionem posteriorum Syngrapharum ratio habetur, quae priorum haberetur. Ex dictis ergo consequens sit, dictum Joannem librarum octo millia, quae percipit, reddere debere Creditoribus, cum quorum damno eam summam obtinuit.

Decisum in Sorbona hac die 5. Maji ann. 1696. G. Fromageau Habere. L' Huillier. Ph. de la Coste.

C A S U S I I .

Usurarii census restitutio.

1 Usurarius census ei restituendus est, qui eandem solvit. 2 Si detur ultro, tanquam donum ex liberalitate exhibitum spectari potest.

Q U A E S I T U M .

Titius haeres matris una cum multis fratribus & sororibus perflatum habens, quicquid illa moriens bonorum reliquit, non egare census usurarios, quos, dum viveret, percipit ex pecunia mutua in foro nundiano Lugdunensi per commutata pecunia proxenetas, eo tantum animo haereditariam portionem suam acceptavit, ut quicquid sibi advenisset, restitueret, ratus cohaeredes suos ab eodem proposito alienos non fore.

Quaeritur, cuiusnam restituere teneatur? Alii sentiunt iis restituendum, a quibus mater usurarios census percipit, quorum quidem nomina ei occurrunt in rationum Libris, quos illa reliquit; putant alii restitutionem pauperibus faciendam esse. Illi ut teneant sententiam suam, ajunt, mutuantem non teneri ad trutinam revocare, quomodo mutuatarii pecunia mutua usuri sint, adeoque census, quos solverunt, iis ipsis esse restituendos. utinam eorum conscientie relinquendum; contendunt alii restitutionem iis faciendam non esse, qui pecuniam mutuatarii sunt, ut illicitam Lugdunensis pecuniarie permutationem negotiationem transigerent, videlicet ut pecuniam, quam minime possent, denario in Foro nundiano acciperent, & quam maximo possent, deinde tribuerent,

idque citra necessitatem, quando nempe usurbique versatur surripendo, ut in simonia negotio, restitutionem pauperibus faciendam esse. Quaeritur ergo:

I. Quid super hoc articulo sentiendum sit, nempe cuiusnam restituendi sint usurarii census?

II. Si ii, quibus restitui placuerit, restitutionem acceptare nolint, declarantque, se si illam donare, qui ipsam facere volunt; hi quidem possunt acquiescere, eamque pecuniam retinere, an vero eam pauperibus tribuere debent?

R E S P O N S I O .

Consilium Conscientiae subscriptum, posito tanquam certo ex probabiliori sententia haeredem teneri eam tantam ex usurariis censibus partem, quae ad se spectat, non item eam, quae spectat ad cohaeredes, restituere; responderet, census, de quibus agitur, restituendos esse Proxenetis, a quibus accepti sunt, non autem pauperibus; ex quo enim datum mutuum, mutuae pecuniae dominium transferitur in eum, qui mutuator, mutua pecunia pro suo ipsius libito usuras; tantumque tenetur ipse mutuantem pecuniam reddere facto tempore. Nulla porro Lex adest, cuius vi pecuniae census solvendum sit, nisi inde mutuantis damnum existat; nulla item occurrit Lex, quae ipsum pecuniam, quam mutuator, & lucri, quod inde percipit, dominum non esse declarat. Et ergo restituendus est census pecuniae, quae ad eum pertinebat, quo tempore ea est usus, ut inde lucraretur. Usus autem, & rationes rectae, vel pravae mutuae pecuniae ad mutuatarii conscientiam unice spectant.

Itaque usura simonia comparanda non est; in Beneficiorum enim negotio, pecunia, quae promittitur, vel tribuitur vi conventionis, neque ad illum pertinet, qui eandem accipit, quia Jus ejusmodi conventiones abrogat, nullaque declarat; neque ad illum spectat, qui eam tribuit, quia Ecclesia ea ipsum privat, eamque pauperibus, vel fabricae tribui jubet, in poenam injuriae, quae inferitur, etiam Legibus, dum spirituales res venduntur, emunturque. Ita decidit in Capite De hoc, de simonia; atque ita docent Pyrrhicus, aliique. Magis ergo cum Religione simonia pugnat, quam cum Justitia; cum contra usura injuria sit naturali, & divino Juri contraria; quaedamque sit furti species, quo nempe id, quod non debetur, exigitur. Jam vero furtum omne restitutionis obligationem adjunctam habet: non dimittitur peccatum, nisi restituatur ablatum. Restituendi sunt ergo usurarii census ei, qui eosdem solvit. Potest ille quidem eosdem remittere, & tunc retineri merito possunt tanquam donum, quod ex ejus pura, putaque liberalitate provenit; sed eorum tamen censuum restitutio eidem offerenda est.

Decisum Parisiis hac die 24. Februarii ann. 1705. G. Fromageau.

C A S U S I I I .

Alia restitutio usurae causa.

- 1 Qui se usurarii mutui commercio locupletavit, restituere tenetur. 2 Cum id ipse vivens non fecit, tenetur facere ejus haeredes. 3 Non est differenda ejusmodi restitutio. 4 Si, quibus est restituendum, non reperiantur, pecunia in pauperes eroganda est.

Q U A E S I T U M .

Petrus cum diu mercatorem egisset, negotiationem deseruit, satisque habuit ex pecunia sua per litteras in Lugdunensi Emporio lucrum percipere. Mutuum dedit ad mensis tres summam, cuius gratia libras 37. 10. s. favoris ei solvebantur; solutio haec habebat per litteras in Lugdunensi foro. Petrus deinde commercium cum iis inivit, a quibus Lugdunensi solvendum erat; & quia carius illi fuisset pecuniae portatio, quam valoris emptio per litteras; Petrus iis suas litteras vendidit, suamque ita lucrum auxit, ut ex ejusmodi negotiatione amorum sexdecim spatio discederet. Nunc vero, eo facto sancto, quaerit Livia vidua:

I. Idne boni legitime sit acquisitum, eo praxetextu, quod Petrus ita mutans pecuniam suam vel omnino, vel magna ex parte, deoctionibus contingebat, perpendendo se obnoxium reddidit; an non haec ratio satis virum habet, ut purgetur usura, quae in eo sita est, ut lucrum ex mutuo simpliciter percipiatur?

II. Quaerit Livia, an ipsa pro rata ex Viri bonis restituere debeat? Fatetur illa se de ejus commercio non ignorasse, nec se ei, ut ad consulendum moveret, scrupulum injicere non destitisse; sed eam id unum respondisse, se quidem probe nosse, quid sibi facto opus esset. Post ejus mortem illa communitatem acceptavit, ac proinde dimidium bonorum Petri possidet.

III. Facta hypothesi ipsam restituere debere, quomodo in hoc negotio se gerere debet, cum maximus sit eorum numerus, & quibus ejus vir ejusmodi lucra percipit?

IV. Teneatur illa statim restitui? Id moram postulat, quod ei non suppetit numerata pecunia, & grave damnum subiret ex fundorum, honorumque mobilium venditione. Nonne postea pedetentim ex redditibus restituere?

Sorbona Doctores rogantur humillime, ut suam de scripto sententiam exhibeant, ad hujus viduae animum componendum, efficiendumque, ut filios suos convincere possit de restituendi obligatione, qua tenentur, ex ea paterne hereditatis parte, quae ad ipsos devenit.

RESPONSIO.

Consilium Conscientiae subscriptum censet, ut ad quaestiones propositas respondeatur.

I. Petrum tum quoad eum, cui mutuum dedit pecuniam suam, tum quoad alios, quibus tum Lugdunensium litterarum commercium inivit, in usura crimen incidisse, quoniam ex eo mutuo lucrum percipit, nullo legitimo titulo sibi debitorum, adeoque restituere debuisse. Nec juvat dicere Petrum se male facere non credidisse, & cum pecuniam daret, decognitionem periculum subsistit. Si enim bona fides eum a peccato eximit, a restitutione non liberat, quia per hoc usurarium commercium ditor evasit. II. Non fit vero simile Petrum pecuniam suam datum fuisse, si verum ejus amittendae periculum existens credidisset; ceterum id periculi satis iusta causa non est, ut quis ex mutua pecunia lucretur, quia illud a mutuo se jungi nequit, quippe quod omnium, qui mutuum dant, commune, atque usitatum est.

II. Cum Petrus, dum viveret, non restituerit, restituere tenentur ejus haeredes, nempe Livia ejus vidua ex una parte propter hereditatis communitatem, qua bonorum dimidium obtinuit, & filii ex alia.

III. Livia pro viribus eniti debet, ut eos singillatim debeat, ex quibus ejus vir scenora sumpsit, seu Actis, & rationum Codicibus sedulo replicatis; seu mandans, ut ea de re perquiratur; tum vero debet id in pauperes erogare, quod iis debebitur, quos detegere non poterit. Ita docet D. Thomas 2. 2. q. 62. art. 5. ad 3. Quod si ille, cui fieri debet restitutio, sit omnino ignotus, debet restituere homo, secundum quod potest; scilicet dando in elemosinas pro salute ipsius, sive sit mortuus, sive sit vivus, praemissa tamen diligenti inquisitione de persona ejus, cui restituitio faciendam est; si vero sit mortuus ille, cui restituitio faciendam est, debet restituere haereditas ejus, qui computatur quasi una persona cum ipso.

Id jam statuerat Alexander III. in generali Concilio Lateranensi III. c. Cum tu, de usuris, sub excommunicationis poena: Cogensi sunt per poenam, quam statimus in Concilio eas bis, a quibus extorserint, vel eorum haereditibus restituere, vel his non superstitibus, pauperibus erogare, dummodo in facultatibus habeant, unde ipsi possint eas restituere.

IV. Restituendi obligatio non solum affirmans praecipuum est, cujus vi iustitia actus edendus fit; sed etiam continet praecipuum negans, ne scilicet alienum bonum retineatur. Praecipuum de restitutione faciendam (inquit D. Thomas 2. 2. q. 62. art. 8. ad 1.) quomodo secundum formam sit affirmativum, & impliciter tamen in se negativum praecipuum, quo prohibetur rem alienam detinere. Layman l. 3. tr. 2. c. 2. n. 2. putat id, quod in restitutionis praecipuo affirmans est, accessorium tantum esse, quod autem est negans, esse praecipuum. Ut res se habeat, communis sententia est, restitutionis praecipuum ex negantium praecipuorum, qua semper, ac singulis momentis obligant, conditione, ac natura esse; ut proinde Livia, nulla interjecta mora, restituere teneatur, sive hereditatis, sive aliis bonis venditis, id, quod ipsa quidem debet, siquidem possit citra incommodum, quod eo sit majus, quod si subirent, quibus ipsa debet restituere. Qua in re duo debet in animum revocare:

Primum est, longum, latumque discrimen esse inter eum, qui sua bona legitime possidens ex alieno contraxit, & eum, qui bona possidet, quae iniusta ratione acquisivit, quaeque ad ejus conditionem, ac sortem meliorem reddendam conferunt. In posteriore facti specie quamprimum faciendam est restitutio, nec ita habenda est ratio damni, quod restitutionem consequi possit; nempe non est reputandum; quid damni restituito secum afferat, quia jus non adest ejus servandi status; qui iusto titulo non est acquisitus. Si tamen vidua diligenter, ac citiore hereditatis venditione, se Creditorum nonnullis solvendo imparem redderet, vel si damnum equo gravius in bonis, quae legitime possidet, pateretur, possit illa restitutionem parumper differre.

Alterum est, quamdiu restitutionem distert Livia, fortassis ex Creditoribus non desset, qui damnum sentiant, & necessitate premantur: id quod ejusmodi restitutionem vehementer urgere debet.

Hinc sequitur, ex propriis redditibus Liviam restituere non debere; id enim foret iusto longius; ea porro quantocumque restituere teneatur. Multo minus differre potest, ut pecuniam

mutuum det, vel ea ad suam ipsius, vel aliorum utilitatem utatur.

Decisum hac die 10. Maji ann. 1693. G. Fromageau.

CASUS IV.

Restitutio in maritima cautionis negotio faciendam.

- 1. Mercatores, quibus, antequam publicus nuntius afferretur, innoverit Algeriensis Gallia bellum indidisse, tuta conscientia ea notitia uti non poterunt, atque ita obtinere, ut navibus suis eodem pretio caveretur, quo cavetur pacis tempore.
- 2. Eorum, qui sibi caventur, damnum reparare debent, quod iis fraudulenta hac dissimulatione asulerunt.

QUAESTIUM.

Cum nonnulli de bello ab Algeriensibus Galliae indidisse diebus aliquot antequam nuntius publicus in Urbem afferretur, audivissent, ea notitia uti sunt, ac tridui spatio magnam mercium vim emerunt consueto pretio, & ab iis, quae de hac belli declaratione ignorabant, in gentes summus in navibus in mari versantibus ordinario censu sibi cavendas curarunt. Vulgata belli fama, cum illi reddere vellent, quod cautionis jure perceperant, agentes se deceptos fuisse, eosque Mercatores tuta conscientia belli nuntium, quem ante conventionem acceperant, celare minime potuisse, quia si id ipsi scivissent, haud tam vili pretio cavissent: quatio hac in varias partes civium, & Confessariorum animos traxit, singularis pro Casuistarum, quos quisque legit, sententia, & pro rerum suarum ratione disputantibus; quod in causa est, ut ex Doctoribus queratur, quid in hoc negotio sentiendum sit, an scilicet qui primam belli notitiam habuerant, tuta conscientia dissimulare, sibi quae minore pretio cautiones querere poterint, iisque liceat uti clausula, qua caventes recipiunt se solutos, quod promittunt, quicquid everserit?

RESPONSIO.

Consilium Conscientiae subscriptum, quod allatum expositionem vidit, existimat, cautionis contractus absque belli ab Algeriensibus indiditi notitia in foro conscientiae & coram Deo nullius roboris esse posse, eosque, quibus cautum est, non posse illum contractibus uti, salva iustitia, & quia apud Deum obligationem contrastrat reparanda jactura, quae ex eorumdem contractuum executione caventibus adveniret; ratio est, quia si ejusmodi contractus valerent, sequeretur nullam habendam esse rationem iustitiae commutativae, quae tamen harum omnium conventionum fundamentum ac regula esse debet. Cum porro certum sit huic iustitiae nullum unquam locum esse posse, cum inter Partes non adest lucri & damni aequalitas, ut docet Divus Thomas 2. 2. quae. 77. art. 1. ad 3. Dicendum, quod in iustitia commutativa consideratur principiter aequalitas rei, in contractibus, de quibus consilium exposcitur, commutativa iustitia non est, quoniam Mercatores sufficientes pretium non dedissent, habita ratione periculi, quod ex indidito bello extitit; atque ita inmagnum damnum in iis, qui caventur, & lucrum in iis, quibus est cautum, reperiretur contra Divi Thomae principium in laudati articuli corpore: Quod autem pro communi utilitate inducitur, non debet esse magis in gravamen unius, quam alterius, & ideo debet secundum aequalitatem rei inter eos contractus institui. Jam vero contractus, de quibus agitur, dubio procul Caventibus graves sunt, quippe qui non id in animo habuerunt, ut Mercatorum Navis in belli sibi ignoti casu tenerentur, cum in foro conscientiae nullus contractus existat nisi ex Partium consensu, nullus autem absque voluntate & cognitione consensus adest. Nec refert ejusmodi contractuum totam vim se rationem esse, ut omnes eventus praevios improvisosque complectantur, Algeriensium porro bellum in horum eventuum numero esse; quoniam id moris obvenit, ut non eodem pretio pacis ac belli tempore cavetur, quamvis praeviorum & improvisorum casuum semper in ejusmodi contractibus mentio fiat. Bellum ergo circumstantia est, qua cautionum pretium augetur, idque ita postulant iustitia, quia nempe eo tempore periculum majus adest, quod sane majori pretio pensandum est. Cautores vero ignoverunt, si quidem cum lo cogoverint, Cautores vero ignoverunt, si quidem cum his agere debuissent, aut proflus ratione, qua agitur belli tempore; eorum quippe reticentia spectata nequit nisi tanquam fraudis & deceptionis, quae in divina iustitia Tribunali ejusmodi contractus nullus reddit. Principis huius nixum Consilium concludit Divi Thomae verbis ibidem ad primum, ad contractus hos referens id, quod Sanctus Doctor de emptione ac venditione pronuntiat: *Lex dicitur non nisi impunito relinquit, quod sit vitium contrarium: unde secundum dicitur legem illud non reputatur, si in emptione & venditione non sit aequalitas iustitiae observata; & scimus illo, qui plus habet,*

bet, recomperare ei, qui damnificatus est, si sit verabile damnum.

Decisum Parisiis die 30. Novembris ann. 1681. Augustinus de Lamer.

CASUS V.

Restitutio scenoris bona fide percepti.

Coningere potest in facti specie maxime singulari, quampiam ab bonam fidem non teneri sanus ex data pecunia mutua perceptum restituere; sed non est deinceps percipiendus census, quem usurarium esse semel innotuit.

QUAESTIUM.

Petrus & Joanna mutuo matrimonii vinculo confociati, multa jam prole suscepta, haeredes evasere, defuncta Joanna matre, patrimonium non mediocri, cujus pars continetur obligationibus, qua judica ad censum percipiendum ultra concessa secuta sunt. Mater, cum inibi esset, ut animam ageret, jamque omni propemodum cognitione destituta Petrum generum suum, cum ex ea quereret, quicquam haberet, quod sibi preciperet, hortata est, ut ejusmodi judicium secum in animo reputaret, nec verbum addere potuit. Statim illa locus suae morte morientis verba mente servavit; cumque cum suo cohærede nec contulisset, utriusque partium fuit non alia ratione melius propria conscientia consulti, ac defunctae voluntati satisfieri, quam fit ii, qui ex obligationibus, iudicium debent, sortem reddere non cogentur, & in mutua pecunia fruuntur, ac libera dispositione, quoad iis videretur, relinquuntur, perinde ac si constitutionis contractus initus esset, haud petita compensatione, nisi illi quidem propria bona alienarent, seu statu cadentur; quo sane casu visum est iudicis auctoritate sibi legitime cavere posse, profus ut licet constituti redditus proprietario.

Petrus deinceps, ad conscientiam quod attinet, tranquillo animo fuit, censuque, quo tempore Socrus decessit, elapsos, ac deinde habentes percepti, alienus a forte repetenda, quod id facere citra grave debitorum suorum damnum non possit.

Reddidit etiam ultio census, qui denario quoque decimo octavo solvebatur, statim ac census ad denarium vigesimum a Rege redactus movit; juvat enim scire eos, qui non nisi ex Sententia debent, gaudere commodo reductionis censuum, quae stans temporibus instituitur; ut proinde qui mutuum accepit pecuniam, quo tempore census denario sexto decimo solvebatur, non solvat in presentia nisi denario vigesimo, quod commodum in eos non cadit, qui redditus constituerunt.

Nunc temporis super ejusmodi censibus inicitur Petro scrupulus, declaraturque teneri ipsum, quocumque a iudicata pecunia percepti, restituere, ita ut fors omnino, vel maxima ex parte absorberetur, si omnes ii census restituendi essent. Porro Petrus se magis ex charitate agere credit ea, qua se gerit, ratione, quam fit debitorum ad compensationem adigeret, quae ipsi extremam perniciem, certe grave damnum afferret. Hoc ille animo census bona fide percipit, iisque ad propria familia subsistentiam usus est; noles tamen tum forcum tum suam ipsius conscientiam angere, quare, quid agere debeat, tum haecenus, tum in posterum, statuens, siquidem iudicetur ita facti opus esse, earum obligationum nec sortem nec census petere, ita tamen ut eas in constitutionis contractus converterat. Haec autem animi preparatio an non satis est, ut haecenus percepti census reddatur legitimi, cum bonam fidem, in qua ille vixit, conjunctam habeat? Eofne ipse debet restituere?

RESPONSIO.

Consilium Conscientiae subscriptum censet, census, qui solverentur vi mutui, quo debitor eos persolvere, vel Sententiam, qua ad id damnaretur, subire cogeret, usurarios esse; quia nempe in eo posita est ultura vis ac ratio, ut lucrum ex mutuo percipiantur. At si postquam pecunia mutua data est, ea Creditor opus habuit, ac Debitor, cum solvendo non esset, Credentiam subiret, quae censum solvere iustus est, ejus census perceptio non est ulturaria, quia, in hac facti specie nihil est aliud, quam damni compensatio, quod patitur Creditor, cujus bonum, quo ipse legitimis rationibus uteretur ad propriam commodum, detinetur. Jam vero non est iustitia consonum, Creditorem iacturam subire, ut Debitori gratificetur; immo e converso iustitia postulat, ut, si quid ad sit incommodi, id omne Debitori afficiat, qui illud, solutione praestita, vitare possit. Tum nempe census permissum non ut lucrum, sed ut compensatio.

II. Si Sententia, qua pecunia census Socri suae adjudicantur, Petro non aliunde innotuerunt quam ex ejus morientis extremis, istissemque brevissimis verbis, & quantum quidem ex inquisitione, quam instruit, ex aliisque circumstantiis cognoscere potuit, mutuum ex tantum conditione datum fuisse, ut ejus census solveretur, non appareat satis firmum fun-

damentum extitisse, cur ipse animo turbaretur, quippe cum ex perbrevis, interruptoque Socrus sermone nil certi deduci possit; in restitutionis autem negotio sciendum firmiter cerroque sit, id quod perceptum est, debitum non fuisse, & in dubio iudicandum sit in favorem proximi, praesertim cum illi, de quibus iudicium fertur, bonae fide possessionem gaudeant.

III. Stat sententia, susceperunt consilium agendi cum Debitoribus, perinde ac si per constitutionis contractum iis pecunia tradita esset, quin tamen commonefierent, non satis ponderis habuisse, ut usura vitaretur, quoniam reipsa Creditor in foro externo, quod sibi libuisset, agendi jus semper retinebat, & Debitor ab illius arbitratu, atque adeo miseratione pendebat. Quamobrem cum nulla veri nominis obligatio nec verbo tenus inter Partes existat, pronuntiarum non potest censum non vi mutui fuisse perceptum, & quod inde consequitur usurarium non fuisse; tritum enim est illud: *usura est lucrum ex mutuo.*

IV. Facta hypothesi Petrum bona fide, hoc est viris, quos idoneos ac peritos credere possit, in consilium adhibitis, persuasum habuisse se sibi satis ea ratione ab usura cavere, nec fuisse, quamobrem dubitaret, eumque ita animo comparatum fuisse, ut nunquam pecuniam suam scenori daret, si eam percipiendi lucri rationem malam esse credidisset; census bonae fidei tempore perceptos consumptosque, quibusque diutior non est factus propriorum bonorum augmento, non tenetur. Sed Petrus idem de divina Lege in presentia certior factus debet a percipiendis censibus abstinere, eosque, quos in dubio percipit, restituere; potest, atque adeo debet Debitoribus suis proponere, ut constitutionis contractus inane, aut sibi ipsi pecuniam restituant; quod si neutrum facere valeant, jure potest efficere, ut ad censum sibi solvendum damnetur.

Decisum in Sorbona die 2. Septembris ann. 1682. Aug. de Lamer.

CASUS VI.

Restitutio ob iudicium ex falso testimonio imperatum.

Aggresser ab iis censibus, quos imperabat, ex favorabilibus, qua obtinuit, iudicium commodum percipere nequit, si falso testimonio vi lata sint.

QUAESTIUM.

Lucius Presbyter indigne ferens a Lentulo patrem suum pugno affectum fuisse, eundem Lentulum ex se octo decim libras exegisse, ut Lentuli actionem reprimeret, paulo post acerbius ex ipso quaesivit, cur male patrem suum exceperit, & pecuniam ex se ipso exegisset? Post aliquot utrinque verba Lentulo Lucius alapam incussit; ille vero, optulente patre, irruit in Lucium, eumque adeo male habuit, ut humero contusus iaceret, & mensis spatio iudicium facere non valeret. Postridie Lentulus conquirerit apud sacerdem female acceptum a Lucio, qui se causa laborare non incitatus, Lentulo, ejusque patri per amicum declarat, se ex iis veniam petere paratum esse, Sed Lentulo aulsculare nolente, apud eundem iudicem queritur Lucius, inquit Lentulum priorem aggressorem fuisse, ac productis testes quatuor, qui actioni ab exordio ad finem usque interfuerant; quorum tres, ut se res habuit, deposuerant; sed quartus, rogante Lucii fratre, cui multum devinctus erat, falso deposuit Lentulum, ejusque patrem aggressos esse Lucium, qui sententiam obtinuit, qua statutum est, ut Lentulus ac pater in carcerem conicerentur, decreta interim octuaginta librarum provisione, quae Curia tradita est. Rebus ita se habentibus, viri gravis suapte sponte sese interposuit, ut Lucium componeret ac Lentulum, qui restitutionem dimidii summae octuaginta librarum sibi a Lucio oblata acceptare noluit; immo vero novis in Lucium inquisitionibus institutis, ejus in carcerem coniciendum decretum obtinuit, atque adeo Sententiam, qua idem Juxdex declaravit, se, rursus auditis testibus, intellexisse, Lucium aggressorem fuisse; quamobrem suam priorem sententiam infirmat, & Lentulo solvendum condemnat, & ad aequalem summam Lentulo solvendum condemnat. Appellat Lucius ad Senatuum. Denique cum ultra biennium, ducentis & amplius libris utrinque expensis, actum esset, Senatus Sententiam in Lucii quamvis aggressoris favorem latam confirmat. Queritur, quanam in foro conscientiae sit Lucii obligatio?

RESPONSIO.

Theologiae Doctores subscripti censent super exposita facti specie, allatum expositionem non videri satis in aperto positum, ut inde Subscripti de facto cognoscant, atque omnino declarandum fuisse, an Rescriptum priorem Sententiam Lucio favorabilem confirmans habuerit fundamentum loco depositionem quarti testis, agentis falso aggressorem Lentulum fuisse. Quod non fit vero simile, quia cum alii testes deposuerint, Lucium, injecta alapa, primum Lentulo insultasse, quid

difficile creditur est, ex unius testimonio sententiam Lucio favore...

CASUS VII.

Restitutio in gratiam Emptoris sua frustrati.

Meritor, qui sibi vendendas tradendasque curavit menses...

QUÆSITUM.

Lucius audiens emptas tertas quasdam menses a Claudio...

RESPONSIO.

Consilium Conscientie subscriptum putat, ex Lege a. ff. de contrahenda emptione...

Decisum Parisiis Kal. Decembris ann. 1678. Augustinus de Lamet.

CASUS VIII.

Prædii Decreto impetrati restitutio.

- 1. Iudex Prædii potius vi Decreti, quæ, sicut nomine, sibi tenet...

QUÆSITUM.

Vir gradu præfatus ann. 1680. insequens Villam emit...

Defuncti filius, cui decem nati erant, sua fe negotia redintegraturum credit...

Alloquitur Virum, exponit rem, ejus sibi opem implorat...

Pecuniam spondet ei Vir, & constitutionis contractum mutuas dat...

Stipulatur contractum, tradit et pecuniam, quam constitutus deserat...

Animadvertentem dignum est, cum ex libris viginti duabus mille constitutus...

Judex, qui Prædium sibi bono fore sperabat, cum se per eam pecuniam...

Neque illud emittendum, eundem Virum ex Viri nobilis conjuge...

Denique Vir nobilis litem perdidit, & Prædium, quod apud Iudicem...

Quæritur, an qui pecuniam mutuan dederat, ad Prædium recuperandum...

RESPONSIO.

Consilium Conscientie subscriptum, quod allatum facti spectem vidit...

QUÆSITUM.

respondent, se pronuntiare debere egro se adduci posse, ut sibi persuaderet...

Re tamen supposita, ut est exposita, Consilium censet, eum, qui librum...

Alloquitur Virum, exponit rem, ejus sibi opem implorat in hoc negotio...

Judex quoque eo eisdem causis ejusdem restituendi obligationis particeps...

Decisum Parisiis die 18. Junii ann. 1681. Aug. de Lamet.

CASUS IX.

Restitutio, ad quam hæredes tenentur.

Quamvis hæredes bona male acquisita, qua in successione non obtinent...

Cum Adolefcentis parentum suorum iusta apud Mercatores duos in Hispaniis...

I. An Patru sui filios in jus vocare debeat, facta hypothese non eis...

II. An, si id consilii iure non possit, tum quod probationes desint...

RESPONSIO.

Consilium Conscientie subscriptum censet, super proposita facti specie...

Ad questionem primam, filiam sororis ejus natu majoris, qui 2000...

stitutione exemptos non esse, quia non exactam perquisitionem adhibuerunt, ut in Hispaniis eos detegerent, ad quos ea pecunia pertinebat; sed eos tamen, quamvis restituere teneantur, non in solidum, sed pro sua quoque portione teneri.

Ad secundam, si eadem filia apud Judicem probate non potest ex Actis Proavi, vel ex aliis titulis cum recepisse libras 3000. restituendas, cum primum ii, ad quos spectarent, detegerentur; si etiam iudicem non esse rationi consonum, ut negotium ad Judicem deferatur, ne inde in familiam infamia redundet, ipsam, quippe qua matrem exhibeat, id unum restituere debere, quod ex pecunie partitione percepit, juxta paulo ante declarata principia.

Ad eam a restitutione eximendam dici possit, patris heredes rejecisse restitutionem in filium natu majorem, apud quem summam debitam deposuerunt; verum id patris successione non eximit, quia depositum, de quo convenit, Creditori nec notum, nec probatum fuit, injulturnque foret, eum privati hypotheca, qua gaudet in bona successione, quae illud est alienum, quod in filii natu majoris bona rejiciebat, solvere tenebatur. Ejus enim eadem est ratio, ac Debitoris, qui ut Creditori suo satisfaceret, alteri, ut eidem solveret, pecuniam tradidisset; si ille a Creditore nec electus, nec confirmatus venditor vel consummeret, vel amitteret, semper Creditor jus, & actionem in suum Debitorem, ut sibi solutionem exigeret, retineret.

Decisum hac die 2. Maji ann. 1693. G. Fromageau.

CASUS X.

Restitutio quoad eum, qui furti consilium dedit.

Qui suavit filio-familiae, ut patri servaretur, ablatam summam tenente eidem redere, vel ad suam filio-familiam.

QUESTUM.

Petrus Jacobo filio-familiae auctor fuit, ut patri sexaginta circiter libras eriperet. Erant Jacobo sorores multae; defuncto patre, is cum matre, ac sororibus heres exiit; tum Jacobo ipso fato summo, mater, ejusque sorores duae ab intestato haeredes remanserunt.

RETRACTIO.

Retractio est actio, qua retrahitur hereditas alienata ex ejus manibus, qui eam acquisivit; hac retractio ita dividitur, ut alia feudalit sit, alia ex cognitione, alia ex conventionem proveniat. (a) Loyfel quartum addit retractiois genus; quod appellat acquiritatis jus, quod Darbellica Praxis explicat in hac verba: "Ubi sunt Domini plures utiles ejusdem rei, si ex Consortibus unus portionem suam vendat, praestare debet Consorti, vel Consortibus, quibus novem dies a praesentatione sunt ad retinendum; tum subditur, eum Cognato, Dominoque praferri." Jus hoc in Regionibus consuetudinariis originem traxit, tum vero in aliquibus Provinciis obtinuit, in quibus Jus scriptum servatur, saltem ad retractioem feudalem quod attinet; ad cognitionis enim retractioem quod spectat, ea quidem alicubi favorabilis recepta est.

Feudalis retractio, quae Dominicalis quoque, seu censualis nuncupatur, jus est, quo vi feudi Dominus gaudet, hereditatem a Subdito venditam retrahendi; si Dominicalis jus est; ad Feudi Dominum; si censuale, ad Censum Dominum pertinet; ut nempe feudalis retractio a supremo Domino in retrofeudum eidem subjectum, alia vero in hereditatis ignobilis, annuoque censui submissa Proprietarium exerceatur.

Consuetudo Bituricensis retractiois utriusque mentionem facit; & in Consuetudine Catalaunensi occurrit retractio dominicalis Castellana. Articulo 75. dicitur, Castellana Dominum posse retrahere, & ad suum bonum redigere hereditatem ascendentem in Castellania vendita, & ex ipso ducta feudi titulo; videlicet ut quis retractioem uti possit, opus esse, ut Castellanus Dominus sit. Idem obtinet in Aurelianensi, Blaesensi, & Montargiensis Consuetudinibus.

Retractio consanguinitatis gratia nihil est aliud, quam jus ex emptore tertio vetus bonum familiae proprium a consanguineo venditum repetendi. His porro retractioibus concurrentibus, quaritur, cui bonum tribuendum sit. Sed hujus quaestiois decisio ex usu; & consuetudine pendet: Generalis regula est, cognationis retractioem praefendam esse in Consuetudine Bituricensi: "Retentio locum non habet, inquit, cum res feudalis, aut censualis habet aliquem consanguineum venditoris ex eo stipite, ac genere, ex quo feudalis, aut censualis res provenit. In Alvernix consuetudine dicitur, Consanguineum praferri directo Domino, quoad rei vendita retentionem; Dominus tamen rem ex censu suo provenientem emit, sine fraude: quod jurejurando affirmare debet. Consanguineum eam retrahere non potest." Exceptio porro, quam Consuetudo generalis regula apponit, videtur rationi consona, propterea quod aequus apparet, magisque naturae legibus consentaneum, fundo suo redintegrari sejunctam partem, quam agnatis tradi, solius sanguinis ratione habita.

Hac de causa Consuetudo Parisiensis art. 159. aliaque complures definierunt, Feudum ex proprio derivatum a Subdito venditum, & a feudali Domino Feudi potestate retentum retrahi posse ab aliquo ex consanguineis, & gentilibus venditoris ex stipite, ac genere, ex quo processit, anno, & die &c. Hac eadem mente Loyfel

(*) Loyfel lib. 3. tit. 5. art. 1. institutionum suarum. Consuetudo Darbellica tit. 10. art. 17. & 18.

Loyfel hanc regulam statuit. Si consanguineus retrahat ex Domino, ei jura solvet juxta art. 16. tit. 14. Consuetudinis Bituricensis. Verum inter dominicalem, & gentilitiam retractioem id discriminis intercedit, quod hac quidem intentari debet intra quadraginta dies ab Acquisitoris possessione; dominicalis autem exerceri potest a Domino triginta annorum spatio, si acquiritor hoc temporis intervallo acquisitionis Contractum non eidem significaverit.

Est & aliud essentialia discrimen inter hac duo retractiois genera, quod dominicalis cuicumque cedi potest, at gentilitia non nisi gentili ex art. 151. Consuetudinis Pictaviensis. Adest ea quoque regula, retractioem dominicalem tum in propriis, tum in acquisitis locum habere. Gentilitiam vero in propriis tantummodo; hinc est illud in Consuetudinibus omnibus receptum proloquium: in acquisitionem non cubare retractioem; quod de gentilitia retractioem accipiendum est. Auctor, qui Consuetudini diligenter adlaboravit, producit principium aliud, eum nempe, qui ad stipitem propius accedit, ex eo retrahere non posse, qui ab eodem stipite longius abest; ita ut consanguineorum diligentissimus negligentem excludat, nisi juxta Carnutensem, Dunescensem, & Blesensem Consuetudines Consanguineus proximior intra tempus a Consuetudine praescriptum non intervenerit. Denique ut monent Copinus, & Baquet, Rex feudali retractioem uti nequit. Est Ecclesiastica quoque retractio, quae nihil est aliud, quam jus, quo Ecclesiastici gaudent, in Ecclesiasticorum bonorum, quae alienata fuerint, possessionem reuamdi.

CASUS I.

Gentilitia retractio fraudulenta.

- 1 Non potest Consanguineus nomen suum alteri tradere, quo illi hereditatem, cujus ipse retrahenda jus obtinet, committatur.
2 Consuetudinis retractioes has permittentis, vis, ac notio.

QUESTUM.

IN Andegavensi Tractu id fere moris obtinet, ut Gentilis hereditatem a consanguineo venditam retrahat, cum est e stipite; idque ex collatione cum alio. Petrus causa exempli suum Bartholomaeo nomen dat, & ejus gratia bonum Christophoro venditum retrahit. Jurat Petrus apud Judicem, se sibi retractioem eam instituisse, & tradit emptiois pretium, quod ei mutuum dat Bartholomaeus Francisci nomine, ac prout declarat ille pecuniam sibi a Francisco mutuum datam esse, ei peculiarem hypothecam statuit in bono, quod sibi retraxit, ejusque possessionem eidem relinquit, quoad eam, quam mutuum dedit, summam receperit. Fraudem quidem, & collusionem in hoc omni negotio existere Judices non ignorant; sed cum non satis graves probationes adfuerint, non potest, quin hereditas reddatur Consanguineo, qui non nisi nomen suum Bartholomaeo dat obliquod emolumentum, quod inde percipit.

Quaritur, idne liceat, an Petrus Emptorem, cui injuriam irrogat, quia ad ipsum hereditas pertinet, compensare debeat, atque eo id non faciente, an Bartholomaeus, & Franciscus ad id obligentur?

RESPONSIO.

Consilium Consensitae subscriptum censet, non id hoc loco agi, ut cognoscatur, an Consanguineus, qui fundum a consanguineo suo venditum retrahit, & apud Judicem affirmat se sibi retrahere, Deum ledat perjurio, quod perpetrat, quia constans, firmumque est, ut pro certo ponitur, eum in alterius gratiam retrahere, cum quo convenit, & cui nomen suum tradit; Sed illud in quaestione vocari, an ille in proposita facti specie non teneatur erga Emptorem, ex quo retrahit, reparare ante sententiam Judicis damnum, quod eidem affert; atque an Bartholomaeus, in cuius gratiam retractio fit, non teneatur fundum Emptori remittere.

Certum est, si in foro externo probari possit, Consanguineum nihil aliud agere, quam nomen suum commodare, futuram, ut retractio nulla declararetur, ac proinde Emptor suum veterem fundum recuperaret. Videri possunt in hanc rem Animadversiones in L. i. tit. 5. l. i. R. & Animadversiones pariter Du Pleffis in Consuetudinem Parisiensem p. 14. de retractioe Gentilitiae. Idem judicii ferendum videtur in foro externo, in quo res spectantur, ut re ipsa se habent, & non quoad externam speciem; ac proinde retractio nulla est, nullumque effectum sortitur, cum retrahens haud sibi re vera retrahit. Nihil ergo est, cur expectetur, dum Juxta retractioem fraudulentam, ac proinde nullam declarat. Ea quippe ejusmodi est ex notione atque intentione Consuetudinis, qua venditi fundi retrahendi libertate Consanguineo relicta, id positum tanquam certum, eum sine fraude ex animo acturum. Id evidenter apparet ex causa consuetudinis, quae ideo tantum recepta est, ut familiarum bona servarentur; constat id etiam ex Rescriptis, quae consanguineos a retractioe repellunt, quoties fraus & collusio probatur.

Sane convenit necesse non esse Consanguineum, ut fundum retrahat, in animo habere eum sibi, quoad vixerit, retinere; quamvis enim retrahendi libertas concessa fuerit ex Consuetudine, ut stipitis bona in familiis servarentur; Consuetudo tamen non dicit non licere Consanguineo bonum vendi-

Lamet Tom. II.

re, quod retraxerit. Verum nulla sit, oportet, fraus, nulla deceptio quoad regrediendi tempus, quod ille sibi postulat; neque ei licet nomine alteri commodare, ut eidem fundum obtineat cum ejus damno, qui eam emit bona fide.

Ex his omnibus sequitur, Petrum, quippe qui fundum a consanguineo suo venditum per fraudem & collusionem in Bartholomaei gratiam retraxerit, debere admitti pro viribus, ut idem fundus Emptori restituatur; quod si id consequi nequeat, & Bartholomaeus pertinaciter nolit eundem reddere, Petrum ipsum Christophori damna ex iudicio viri prudentis sarcire debere. Si nimirum ejus incommoda non repararet, fraus, quam adhibuit, eidem prodesse ob gratificationem, quam a Bartholomaeo percepit; id quod laedere principium vulgo receptum Nomen fraus pariter dicitur. Consanguineo & Bartholomaeo restituere negligentibus, tenetur Franciscus, quoniam ipse pecuniam mutuum dans contulit ad injulitiam, quae Emptori illata est.

Decisum Parisiis hac die 27. Februarii ann. 1703. G. Fromageau.

CASUS II.

Retractio cum ejus, quod retrahitur, alteri vendendi promissione.

- 1 Non potest mutua dari pecunia, ut Pradium retrahatur, cum promissione ejus statim vendendi ei, qui mutuum pecuniam dedit, si hac ratio eum ad mutuum dandum determinaverit.
2 Promissi non potest intra certum tempus Pradii redemptio, seu quindecim aut viginis millia librarum lucrui ei, qui ad regressum obtinendum mutuum pecuniam dedit.
3 Qui hoc pacto emit, feudalem Dominum de suo contractu celare non potest, aut Dominicali, quod ei debetur jure frustrari, simulans emptioem peractam esse. Ad hujusmodi Transactionibus fraus & deceptio arcenda sunt.

QUESTUM.

VIr nobilis per gentilitiam retractioem Pradium a consanguineo suo venditum sibi vindicare volens, ut pecuniam, qua caret, nanciscatur, proponit amico, se ei, siquidem pecuniam sibi dederit, Pradium statim a retractioe venditurum. Ad consilium hoc invidium movetur ob id impetrans, quod speret, fere, ut intra annum, vel intra biennium sibi rursus Pradium amicus vendat, non sine quindecim seu viginis millia librarum lucro, quod ei se traditurum in animo habet. Ita quidem amico significavit, addens tamen se non proinde ejus emptiois obligationem subire velle, sed perfectam sibi libertatem hoc in capite reservare. Conventionem hanc non alia de causa amicus amplectitur, quam ut Viro nobili gratificetur; sed sibi quidem in hoc negotio lucrum proponit, fateturque quindecim, seu viginis millia librarum lucrum, quod sibi ob oculos ponitur, ad se determinandum, & propositam conventionem statuendam consensere. Assensit ergo emendo Viro nobili Pradio, statim atque ei adjudicatum fuerit; sed ad celandum contractum, nullam sygrapham exarari vult, ne scilicet dominicale jus, quoad quindecim, seu viginis mille librarum est, solvat, id se solaturum statuens, si forte Pradium sibi remaneat; illud enim in praesentia in animo habet relinquere Viro nobili, qui ejus veluti Conductor erit, sibi que idem quotannis pretium Pradii, quod Conductores solvere solent. Sibi etiam expediendum curat a Viro nobili procuracionem vendendi Pradii, cuicumque voluerit, ut si forte de emptioe feudalis Dominus suspicetur, venditionem flammis devovens affirmare possit se Pradium non emisse, ac vendere, vel rursus emere, circumspicione usus.